

Wencz Balázs

Keletnémet párt- és kormányküldöttség Magyarországon 1982. június 2. és június 4. között

A magyarországi levéltári forrásokon kívül a berlini Politisches Archiv des Auswärtigen Amts és a Bundesarchiv több fondjában is fellelhetőek Magyarország és a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) együttműködése során keletkezett dokumentumok.

A két ország bilaterális kapcsolataira vonatkozó iratok közül kiemelkedő jelentőségűek a kétoldali találkozókra készült feljegyzések, összefoglalók és emlékeztetők, továbbá az állampártok vezetőinek négy szemközti megbeszéléseit szó szerint rögzítő iratok, illetve a hivatalos pohárköszöntők fennmaradt példányai. Jelen írás az Erich Honecker vezette keletnémet pártküldöttség 1982. júniusi magyarországi tartózkodásával összefüggésben keletkezett dokumentumok felhasználásával ad áttekintést az azt megelőző időszak kétoldali kapcsolatairól, a delegáció érkezésével kapcsolatos előkészületekről, illetve annak eredményeiről.

A bilaterális kapcsolatok jellemzői a találkozót megelőző években

A két szocialista ország, s ezzel együtt a két állampárt közötti kapcsolatok egyik meghatározó eseménye Kádár János¹ és Erich Honecker² 1977. március végi kelet-berlini tárgyalása volt, amely alkalommal a két pártvezető ünnepélyes keretek között aláírta a „Barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés a Magyar Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság között” címet viselő terjedelmes dokumentumot.³ Az új szerződés az 1967-ben aláírt megállapodásnak a megújítása volt, ami a magyar Külügyminisztérium tisztségviselőinek interpretálása szerint kifejezte „együttműködésünk magasabb fokát, elősegíti országaink és népeink további közeledését, és figyelembe veszi azt, hogy az utóbbi években jelentős változások mentek végbe a nemzetközi helyzetben is.”⁴ A kooperáció centrumában továbbra is a gazdasági kapcsolatok álltak, főként azért, mert a közel 10%-os árucserre-forgalmi részarányával a Német Demokratikus Köztársaság – a Szovjetunió után – Magyarország második

¹ Kádár János politikai pályafutását és életrajzát lásd: <https://neb.hu/asset/php9pkfx.pdf> (A megtekintés ideje: 2025. május 13.)

² Erich Honecker (1912. augusztus 25. – 1994. május 29.), a Német Szocialista Egységpárt főtitkára, az NDK államtanácsának az elnöke. Az első titkári tisztséget Walter Ulbricht 1971. májusi leváltását követően egészen 1989 októberéig ő töltötte be. Müller-Enbergs, 2010: 575–576.

³ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 55. ő. e. 318–324.

⁴ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 76. ő. e. 34.

legjelentősebb partnerévé lépett elő.⁵ Wolfgang Rauchfuß⁶ és Marjai József⁷ 1982. április 27-én kelt összefoglalója szerint a két ország az 1976 és 1980 közötti időszakban a hosszú távú kereskedelmi szerződésekben rögzítettek teljesítése során közel 6,1 milliárd rubelt elérő forgalmat bonyolított le, amit elsősorban az árucserre 120,1%-ra történt emelkedése generált.⁸ Mindez jelentős növekedés a jóváhagyott tervekhez képest, hiszen az erre az időszakra egyeztetett forgalom mindössze 4,9 milliárd rubelt tett ki.⁹ Az 1980 júniusában aláírt, az 1981–1985 közötti időszakra vonatkozó tervkoordinációs dokumentumban a kétoldali szállítások összege az 1980-as értékkel számolva már elérte a 7,4 milliárd rubelt, ami közel 20%-kal volt magasabb a korábbi időszaknál. A tervek szerint évről-évre emelkedő tendenciával számoltak az árucserre-forgalmat illetően, arányait tekintve 1981-ben 101,6%-os, 1982-ben pedig 115%-os emelkedést prognosztizálva a megelőző évekhez képest. A fogyasztási cikkek tekintetében például az 1978. évi 36,8 millió rubelről 1981-re 58 millió rubelre történő emelkedéssel számoltak. Szisztematikusan próbálták növelni a kétoldali specializációval kapcsolatos szerződéseket is, 1981 és 1985 között 43 hosszabbítást vettek tervbe, továbbá jelentős előrelépésre számított mindkét fél – többek között – a mikroelektronika, az ipari robottechnika, a tudományos-műszaki kapcsolatok és a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás további beruházásaiból is.¹⁰

Az együttműködés fontos szegmense volt a két ország között 1967-ben megkötött munkaerő-egyezmény is, amelynek keretein belül 1977-ig közel 37 ezer magyar fiatal foglalkoztattak a Német Demokratikus Köztársaság üzemeiben.¹¹ Kádár János 1977. márciusi kelet-berlini tárgyalásaival egy időben kelt a Külügyminisztérium 2147-4/1977. iktatószámú jelentése, amelynek összeállítói a Gazdaságpolitikai Bizottság állásfoglalását idézve, a hazai munkaerőpícon bekövetkezett változásokra reflektálva azt írták, hogy az egyezmény 1980 utáni meghosszabbítására nem látnak esélyt, ami egyben azt is jelentette, hogy 1983-ig a magyar fiatalok NDK-beli foglalkoztatásának fokozatos megszüntetését tervezték, ügyelve arra, hogy az 1980-ig előirányzott keretszámokat azért még megpróbálják teljesíteni.¹² A tervek szerint 1978-ban 2050 (ebből 735 szakmunkás és 1315 betanított munkás), 1979-ben 1155 (ebből 290 szakmunkás,

⁵ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 76. ő. e. 34.

⁶ Wolfgang Rauchfuß (1931. november 27. – 2005. augusztus 15.), a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának tagja, a Német Demokratikus Köztársaság Minisztertanácsának elnökhelyettese, a Magyar–NDK Gazdasági és Műszaki-Tudományos Együttműködési Bizottság NDK tagozatának az elnöke. Müller-Enbergs, 2010: 1044–1045.

⁷ Marjai József (1923. december 18. – 2014. május 7.), a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának (MSZMP KB) a tagja, 1978 és 1988 között a Minisztertanács elnökhelyettese. MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 740. ő. e. 3.; <https://www.kommunizmuskutato.hu/eletrajzok/marjai-jozsef> (A megtekintés ideje: 2025. május 13.)

⁸ PA AA M 39 473/09. sz. n.

⁹ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 76. ő. e. 35.

¹⁰ PA AA M 39 473/09. sz. n.

¹¹ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 76. ő. e. 36.

¹² MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 55. ő. e. 162.

855 betanított munkás és 10 mérnök), 1980-ban pedig 805 (ebből 250 szakmunkás, 550 betanított munkás és 5 mérnök) magyar fiatal kiutazásával számoltak. A tervbe vett adatok alapján megállapítható, hogy az egyezmény utolsó három évében jelentős visszaesés következett be a munkaerőegyezmény keretein belül a Német Demokratikus Köztársaságba kiutazó magyar fiatalok létszámában, ráadásul a kiutazók jelentős része már nem szakmunkásként, hanem betanított munkásként került ki a keletnémet vállalatokhoz.¹³ Bár az egyezmény meghosszabbítására nem került sor, a hazai pártvezetés mégis úgy döntött, hogy „támogatni kell a közvetlen vállalati munkaerő-együttműködési kapcsolatokat, különösen, amelyek elősegítik a szakosítási és kooperációs célok megvalósulását, a szakmai tapasztalatszerzést. Szükséges, hogy ezek a közvetlen kapcsolatok az ágazati minisztériumokkal egyeztetetten, a népgazdaság érdekeire figyelemmel valósuljanak meg; továbbra is fenn kell tartani annak lehetőségét, hogy magyar állampolgárok – a jelenleg érvényben levő jogszabályoknak, s a gazdasági célszerűségnek megfelelően – egyénileg is munkát vállalhassanak az NDK-ban.”¹⁴

A kulturális, tudományos és oktatási területen az együttműködést elsősorban az 1978-ban aláírt egyezményben foglaltak határozták meg. A magyar pártvezetés megítélése szerint a rendelkezésre álló lehetőségeket hatékonyan használták ki, ügyelve a kulturális és a tudományos kapcsolatok színvonalának megőrzésére. Mindezt főként a két fél által megrendezett színházművészeti napok, a nemzeti ünnepek során megvalósult barátsági hetek, továbbá a köz- és felsőoktatási intézmények együttműködése reprezentálta.¹⁵ A hazai éves filmgyártásból származó alkotások közel felét mutatták be a Német Demokratikus Köztársaságban, emellett éves szinten majd 30 magyar nyelvű könyvet fordítottak le és adtak ki. A kulturális kapcsolatok alakításában jelentős szerep hárult a két szocialista ország fővárosaiban működő kulturális központokra is.¹⁶

A találkozó előkészületei

Az MSZMP Politikai Bizottságának 1982. február 16-án megtartott ülésén Gyenes András¹⁷ szóbeli bejelentése nyomán született meg a végleges döntés arról, hogy a Német Demokratikus Köztársaság párt- és kormányküldöttségének magyarországi tartózkodására az 1982. június 2. és június 4. közötti időszakban kerül sor.¹⁸ Az MSZMP Külügyi Osztályának 1982. április 20-án kelt javaslata szerint a magyar tárgyalócsoport összetételére csak a keletnémet delegáció névsorának ismeretében kellett javaslatot tenni,

¹³ SAPMO-BArch DQ 3/1813. sz. n.

¹⁴ Uo. 48.

¹⁵ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 76. ő. e. 36.

¹⁶ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 74. ő. e. 21.

¹⁷ Gyenes András (1923. november 5. – 1997. július 9.), az MSZMP KB titkára, 1968 és 1970 között az MSZMP KB Külügyi Osztályának a vezetője, 1974–1975 között pedig berlini nagykövet volt. Nyíró, 1989: 278.

¹⁸ MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 847. ő. e. 9.

amit – Lázár György¹⁹ és Gyenes András véleményezését követően – Kádár János hagyott jóvá. A küldöttséghez szakértői gárda is tartozott, kijelölésükről Gyenes András döntött. A program tervezésekor az apparátus tagjai javasolták, hogy a tárgyalásokon mindenképpen essen szó a két szocialista ország belső helyzetéről, a kétoldalú kapcsolatokról, továbbá a nemzetközi politikai helyzet aktuális kérdéseiről. Döntöttek arról is, hogy Erich Honeckernek nemcsak a fogadásakor, hanem a búcsúztatásakor is államfőt megillető protokollt biztosít majd a magyar pártvezetés. A keletnémet delegáció ünnepélyes fogadása a Kossuth téren volt, katonai tiszteletadás mellett. Mivel nagygyűlés megszervezésére a találkozó keretein belül nem került sor, a magyar pártvezetés felajánlotta Honeckernek hogy mondjon tv-beszédet, amelynek levetítését június 4-én fő műsoridőben tervezték.²⁰ A politikai bizottság megbízta az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályát, hogy a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalával egyeztetve az „alábbi szempontok figyelembe vételével készítsen sajtótervet: a látogatást egyeztetett előzetes közleményben május 25-én a tv-ben és a rádióban, május 26-án a napi sajtóban jelentsük be; a napi sajtó teljes terjedelemben ismertesse a díszvacsorán elhangzó pohárköszöntőket, valamint a közös közlemény szövegét.”²¹ A Német Szocialista Egységpárt (NSZEP) politikai bizottságának 1982. május 4-i ülésén a keletnémetek kijelölték a delegáció tagjait, amely szerint Erich Honecker mellett Willi Stoph,²² Günter Mittag,²³ Wolfgang Rauchfuß, Oskar Fischer,²⁴ Günter Sieber²⁵ és Rudolf Rossmeisl²⁶ érkeztek Magyarországra.²⁷ A szakértői csoporthoz 12 fő, a kísérethez (tolmácsok, orvosok) 8 fő, a biztonsági szolgálathoz 15 fő, s végül az újságírói csoporthoz további 25 fő tartozott.²⁸ Egy héttel korábban arról is döntöttek, hogy Kádár János 70. születésnapja alkalmából Erich Honecker átadja majd a Karl Marx-rendet a magyar főtítkárnak.²⁹ A magyar

¹⁹ Lázár György (1924. szeptember 15. – 2014. október 2.), az MSZMP KB tagja, 1975 és 1987 között pedig a Minisztertanács elnöke. https://www.paap.hu/ords/f?p=2013:3:1450757386296::3::P3_PERSON_ID:87853 (A megtekintés ideje: 2025. május 13.)

²⁰ MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 853. ő. e. 17–18.

²¹ Uo. 18.

²² Willi Stoph (1914. július 9.–1999. április 13.), az NSZEP Politikai Bizottságának a tagja, 1952 és 1955 között belügyminiszter, majd a Német Demokratikus Köztársaság államtanácsának az elnöke. Müller-Enbergs, 2010: 1282.

²³ Günter Mittag (1926. október 8. – 1994. március 18.), az NSZEP Politikai Bizottságának a tagja, a Német Demokratikus Köztársaság Államtanácsának a tagja. Müller-Enbergs, 2010: 890–891.

²⁴ Oskar Fischer (1923. március 19. – 2020. április 2.), az NSZEP Központi Bizottságának a tagja, az NDK külügyminisztere. Müller-Enbergs, 2010: 326.

²⁵ Günter Sieber (1930. március 11. – 2006. november 26.), az NSZEP Központi Bizottsága Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályának a vezetője, kereskedelmi és ellátási miniszter. Müller-Enbergs, 2010: 1230.

²⁶ Rudolf Rossmeisl (1923. augusztus 5. – 1986. március 16.), diplomata. 1979 és 1983 között a Német Demokratikus Köztársaság budapesti nagykövete. Müller-Enbergs, 2010: 1095.

²⁷ SAPMO-BArch DY 30/J IV 2/2/1944. 34–35.

²⁸ PA AA M 15 1581/95. sz. n.

²⁹ SAPMO-BArch DY 30/J IV 2/2/1943. 164.

tárgyaló felet Kádár Jánoson kívül Lázár György, Havasi Ferenc,³⁰ Marjai József, Berecz János,³¹ Nagy János³² és Szalai Béla³³ képviselte.³⁴

A keletnémet delegáció Magyarországon

Az 1982. június 2-án megjelent Népszabadság címlapján közölte, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa meghívására Erich Honeckernek, a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottsága főtitkáranak, a Német Demokratikus Köztársaság Államtanácsa elnökének vezetésével június 2-án, hivatalos baráti látogatásra Magyarországra érkezett a Német Demokratikus Köztársaság párt- és kormányküldöttsége.³⁵ Az NSZEP küldöttsége pontos időbeosztással rendelkezett a Berlin-Schönefeld repülőtéri protokollra vonatkozóan is, amely szerint a szakértőknek és a kísérőknek 7 óráig, a delegáció tagjainak pedig 7 óra 35 percig kellett megérkezni. Erich Honecker megérkezését követően 8 óra 10 perckor szállt fel az IL 62 típusú különrepülőgéppel. A ferihegyi landolást követően a keletnémet küldöttség érkezésekor a magyar pártvezetést Kádár Jánoson kívül Losonczi Pál, Lázár György, Berecz János, Nagy János és Szalai Béla képviselte.³⁶ A küldöttség tagjai ezt követően gépkocsiba ültek, s „díszmotorosok kíséretében az ünnepélyes fogadtatás színhelyére, a Kossuth Lajos térre hajtatott. Az Országház előtt, az NDK és a Magyar Népköztársaság zászlóival díszített téren a vendégek tiszteletére felsorakozott a magyar néphadsereg díszzászlóalja. A Parlament előtt több ezer budapesti dolgozó gyűlt össze a küldöttség üdvözlésére. [...] Piros nyakkendő s virágcsokorral köszöntötték az NDK párt- és kormányküldöttségének vezetőjét. Ezután a vendéglátók és a vendégek kölcsönösen bemutatták egymásnak Magyarország és az NDK jelenlévő közéleti vezetőit s a diplomáciai testület megjelent képviselőit. Az ünnepélyes fogadtatás a katonai díszzászlóalj díszmenetével zárult.”³⁷ A délutáni órákra, a Parlament Delegációs termébe szervezett plenáris tárgyalást megelőzte két protokolláris esemény is: Erich Honecker először a Hősök terén megkoszorúzta a Magyar Hősök Emlékművét, majd a Szabadság

³⁰ Havasi Ferenc (1929. február 20. – 1993. június 3.), az MSZMP KB tagja, 1975 és 1978 között a Minisztertanács elnökhelyettese. Forrás: https://www.paap.hu/ords/f?p=2013:3::NO:3:P3_PERSON_ID:14741 (A megtekintés ideje: 2025. május 13.)

³¹ Berecz János (1930. szeptember 18. – 2022. július 7.), az MSZMP KB tagja, 1974 és 1982 között az MSZMP KB Külügyi Osztályának a vezetője. Forrás: https://www.paap.hu/ordsf?p=2013:3::NO:3:P3_PERSON_ID:87616 (A megtekintés ideje: 2025. május 13.)

³² Nagy János (1928. szeptember 23. – ?), 1971 és 1980 között külügyminiszter-helyettes, majd ezt követően, 1985 márciusáig államtitkár. Baráth – Gecsényi, 2016: 228.

³³ Szalai Béla (1922. július 26. – 2008. szeptember 18.), 1963–1975 között külkereskedelmi miniszter-helyettes, ezt követően 1980-ig külkereskedelmi államtitkár. 1980 és 1985 között a berlini nagykövetség vezetője. Baráth–Gecsényi, 2016: 262.

³⁴ PA AA M 39 473/09. sz. n.

³⁵ Népszabadság, 1982. június 2. 1.

³⁶ PA AA M 15 1581/95. sz. n.

³⁷ Népszabadság, 1982. június 3. 1.

téren a Szovjet Hősi Emlékművet. A Karl Marx-rendet Kádár Jánosnak – 70. születésnapja alkalmából – a Parlament Delegációs termében 19 óra 45 perckor adta át Erich Honecker, majd 20 órakor a Parlament Vadász termében a díszvacsorára került sor.³⁸

A Kádár János vezette tárgyalócsoporthoz összesen két alkalommal tárgyalt a keletnémet küldöttséggel, emellett sor került négy szemközti megbeszélésekre is a két főtítkárról között. Mindkettőt ismertették saját országuk belső helyzetét, illetve elképzeléseiket és megállapításait a nemzetközi kapcsolatokról. A két szocialista ország közötti gazdasági kapcsolatokat értékelve fontos mérföldkőként tekintettek vissza az 1977-ben megújított barátsági szerződésre, amelynek kiemelkedő szerepe volt a kétoldali kapcsolatok alakulásában. Az együttműködésük alapját széleskörű szerződésrendszer biztosította, amelynek megreformálási szándéka is felmerült a megbeszélésen, ami főként a gazdasági kooperációt érintette volna.³⁹ Ez utóbbi alapját az 1981 és 1985 közötti időszak tervkoordinációs megállapodása és az árucseré-forgalmi egyezmény jelentette.⁴⁰ A két pártvezető megállapodott, hogy „fokozni kell az együttműködést a termelési folyamatok racionalizálásában, nagyhatékonyságú technológiák kifejlesztésében, a fajlagos energia- és anyagfelhasználás csökkentése lehetőségeinek feltárásában, a másodlagos nyersanyagok feldolgozásában és felhasználásában, a biotechnikában, valamint az együttműködés hagyományos területein.”⁴¹ A tárgyalások során a Gazdasági Együttműködési Bizottság társelnökei egyetértettek abban, hogy a két ország együttműködésében jelen lévő problémákat – úgymint az árucseré-forgalmi szerződések teljesítése, az alkatrészellátás és a turizmus kérdése – sorra veszik, és a megoldás érdekében minél előbb intézkedési javaslatokat is készítenek.⁴²

Június 3-án délelőtt a székesfehérvári programok következtek: a delegáció tagjai elsőként látogatást tettek a Videoton Elektronikai Vállalatnál és a székesfehérvári Szabad Élet Termelészövetkezetben.⁴³ Az 1982. június 4-én megjelent Fejér Megyei Hírlap tudósítása szerint elsőként Boór Ferenc, a megyei pártbizottság titkára köszöntötte Erich Honeckert. Rajta kívül Závodi Imre, a Fejér Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága (VB) elnöke, Khaut András az MSZMP Székesfehérvári Városi Pártbizottságának első titkára és Seres József Székesfehérvár Városi Tanács VB elnöke vettek részt a programokon. Az általános vállalatismertetőt Kázmér János igazgató tartotta, akinek a vezetésével üzemlátogatás is megvalósult.⁴⁴ A termelészövetkezetben tett látogatás után az Alba Regia Szálló különtermében sor került az ebédre, majd ezt követően a Budapestre történő visszautazásra. Június 4-én délelőtt városnézés szerepelt a programban, délután pedig – a rövid zárómegbeszélést követően – 15 óra körül került sor a keletnémet küldöttség ünnepélyes búcsúztatására a Kossuth Lajos téren.⁴⁵

³⁸ PA AA M 15 1581/95. sz. n.

³⁹ MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 855. ő. e. 19–24.

⁴⁰ PA AA M 39 473/09. sz. n.

⁴¹ Uo.

⁴² MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 855. ő. e. 25.

⁴³ PA AA M 15 1581/95. sz. n.

⁴⁴ Fejér Megyei Hírlap, 1982. június 4. 1.

⁴⁵ PA AA M 15 1581/95. sz. n.

Az 1982. június 4-én, Berecz János által papírra vetett beszámoló alapján a magyar pártvezetés szerint a látogatással elérték a korábban kitűzött céljukat, úgy vélték, hogy a találkozó „erősítette és demonstrálta barátságunkat, hozzájárult egymás nézeteinek, gyakorlati módszereinek jobb megismeréséhez. Az NDK küldöttség elégedetten, jó hangulatban és hangsúlyozta, hogy tapasztalatokkal gazdagodva tér haza.”⁴⁶

Kitekintés

A keletnémet párt- és kormányküldöttség magyarországi tartózkodása során hosszú távú szerződésnek, illetve együttműködési megállapodásnak ünnepélyes keretek közötti aláírására nem került sor, mindössze egy előre egyeztetett közös közleményt adott ki a két párt vezetése. A látogatás legfőbb célja a két állampárt közötti együttműködés fejlesztése, továbbá a távlati célok egyeztetése volt, ami elsősorban a gazdasági és a tudományos-technikai területeket érintette.

Az 1980-as évek első felének meghatározó eseményei közé tartozott még Kádár János 1983. novemberi berlini és Willi Stoph 1984. márciusi magyarországi látogatása.⁴⁷ Ebben az időszakban rendszeresek voltak a párt- és az állami vezetők találkozási is, hiszen az NDK miniszterelnöke mellett többek között hazánkban járt Prof. Dr. Lothar Kolditz, az NDK Nemzeti Front elnöke, Gerhard Schürer miniszterelnök-helyettes és Wolfgang Rauchfuß. A társadalmi szervezetek, tömegszervezetek, illetve az intézmények közötti együttműködést minden esetben a munkatervekben meghatározott keretek között bonyolították.⁴⁸

A rendelkezésre álló levéltári források alapján megállapítható, hogy az 1981 és 1985 közötti időszak gazdasági kapcsolataiban főleg az első években jelentkeztek komolyabb problémák. A Német Demokratikus Köztársaság 1981-ben a hazánk számára fontos vegyipari anyagok és fogyasztási cikkek, a következő évben pedig szerszámgépek, nyomdagépek és járműalkatrészek szállítását sem vállalta. Azzal pedig, hogy az eredeti tervektől eltérően számos exporttermékünkre (például élelmiszeripari gépek, vágóhídi berendezések, friss zöldség-gyümölcs) nem tartott igényt, kereskedelempolitikai és termelési feszültséget generált hazánkban.⁴⁹ A pártiratok szerint 1983-ban az árucseré-forgalmi jegyzőkönyv „fő előirányzatait teljesítettük, az időközben kieső tételeket bepótoltuk. Az NDK szállítási kötelezettségeinek a korábbiaknál pontosabban eleget tett, javult az alkatrész-szállítás, a lemaradások értéke csökkent. A múlt évi külkereskedelmi forgalom is a fő célkitűzéseknek megfelelően alakult, értéke meghaladta az 1,8 milliárd rubelt.”⁵⁰ Ami a termelési és műszaki-tudományos együttműködést illeti, a nyolcvanas évek közepére a két ország között közel 40 kétoldali szakosítási és kooperációs szerződés volt érvényben. Kiemelt figyelmet fordítottak az elektronikai, a mikroelektronikai és a vegyipari együttműködésre, illetve a közúti járműgyártásra és a mezőgazdasági gépgyártásra. Ez utóbbiak azért voltak

⁴⁶ MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 855. ő. e. 25.

⁴⁷ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 83. ő. e. 51–52.

⁴⁸ Uo. 24.

⁴⁹ Uo. 54.

⁵⁰ Uo. 54.

fontosak, mert a gépipari áruforgalom legnagyobb tételét a közúti járművek képviselték, ezek adták ugyanis az export több mint egyötödét, az importnak pedig az egyharmadát. A második helyen a mezőgazdasági gépek álltak, a Német Demokratikus Köztársaságból gabona- és szálatakarmány-betakarító berendezések érkeztek, míg Magyarország a növényvédőgépek szállításával igyekezett fedezni az NDK szükségleteit. A pártvezetés sikeresnek ítélte a két ország között az évek során kialakult műszaki-tudományos együttműködést, amelynek súlyponti területein, 16 kiemelt témában, hosszú távú programok mentén folyt a munka. Komoly eredményeket értek el – többek között – a kőolaj-feldolgozás, a lég- és fűtőtechnika, a mezőgazdasági gépgyártás, az elektronikus építőelemek, az építőipari anyagfelhasználás, a növénynemesítés és a röntgentechnika területén.⁵¹

Levéltári források és szakirodalom

SAPMO-BArch = Bundesarchiv, Stiftung Archiv Parteien und Massenorganisationen in der DDR

DQ 3/1813. = Staatssekretariat für Arbeit und Löhne

DY 30/J IV 2/2/1944. = Politbüro des ZK der SED

DY 30/J IV 2/2/1943. = Politbüro des ZK der SED

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

OL M-KS 288. f. 5. cs. 740. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Politikai Bizottság

OL M-KS 288. f. 5. cs. 847. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Politikai Bizottság

OL M-KS 288. f. 5. cs. 853. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Politikai Bizottság

OL M-KS 288. f. 5. cs. 855. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Politikai Bizottság

OL M-KS 288. f. 32. cs. 55. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Külügyi Osztály

OL M-KS 288. f. 32. cs. 74. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Külügyi Osztály

OL M-KS 288. f. 32. cs. 76. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Külügyi Osztály

OL M-KS 288. f. 32. cs. 83. ő. e. = MSZMP Központi Szervei. Külügyi Osztály

PA AA = Politisches Archiv des Auswärtigen Amts

M 15 1581/95. = Deutsche Demokratische Republik – Zentrale. Protokoll

M 39 473/09. = Deutsche Demokratische Republik – Zentrale. Benachbarte Länder und Ungarn

Baráth–Gecsényi, 2016 = Baráth Magdolna – Gecsényi Lajos (szerk.): Főkonzulok, követek és nagykövetek. Bp., 2016.

Müller-Enbergs, 2010 = Müller-Enbergs, Helmut – Wielgohs, Jan – Hoffmann, Dieter – Herbst, Andreas – Kirschey-Feix, Ingrid: Werwarwer in der DDR? Ein Lexikon ostdeutscher Biographien. Berlin, 2010.

Nyíró, 1989 = Nyíró András (szerk.): Segédkönyv a Politikai Bizottság tanulmányozásához. Bp., 1989.

⁵¹ MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 83. ő. e. 55–56.